

Т. І. Шанскова // Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанскова – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2021. – С. 19 – 23.

Т. І. Шанскова,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
та культури фахової мови
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів відповідно до вимог Нової української школи

В сучасному українському суспільстві ХХІ століття відбуваються стрімкі зміни в соціально-економічній, політичній, культурній, освітній та інших сферах життя. Сучасні процеси щодо реформування освітньої галузі в Україні знайшли відображення у Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", Концепції Нової української школи, Професійному стандарті вчителя початкових класів, Концепції розвитку педагогічної освіти та ін.

Так, у Концепції розвитку педагогічної освіти зазначена необхідність впровадження компетентнісного, особистісно-орієнтованого підходу, забезпечення формування загальних (універсальних, ключових тощо) компетентностей, набуття педагогічними працівниками вмінь та досвіду формування компетентностей учнів, опанування педагогічними технологіями, використанням інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, посилення практичної складової педагогічної освіти, максимальне наближення психолого-педагогічної та методичної підготовки

до умов практичної фахової діяльності, запровадження принципу дитиноцентризму та педагогіки партнерства [2].

Тобто трансформація змісту педагогічної освіти є потребою і вимогою часу та обумовлена новими викликами розвитку суспільства.

Проблемі професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема вчителя початкової школи присвятили праці зарубіжні та українські педагоги, зокрема А. Дістервег, Я.-А. Коменський, К. Д. Ушинський, Д. Дьюї, В. Сухомлинський та ін. Вирішення проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя в сучасній науково-педагогічній думці розкрито в дослідженнях (І. Беха, О. Вознюка, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, О. Пехоти, Л. Пуховської, О.Савченко, О.Сухомлинської, Л. Хомич, С. Яценко та ін.).

У науковій літературі зміст освіти розглядається як чітко окреслене коло знань, умінь, навичок і компетенцій, якими людина оволодіває шляхом навчання в закладі освіти або самостійно. Він містить систему наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, культуру та практичних умінь, навичок та компетентностей, якими людина повинна оволодіти у процесі здобуття освіти.

Зміст освіти визначається як науково обґрунтована система дидактичного та методично сформованого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Зміст вищої освіти є структурою, що містить зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої дає особі змогу здобути освіту й певну кваліфікацію. Це зумовлена потребами суспільства система знань, умінь і навичок особи, її компетентностей, професійних якостей, що має бути сформована у процесі навчання в закладах вищої освіти з огляду на перспективи розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва.

Метою статті є обґрунтування шляхів удосконалення змісту освіти у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті сучасних освітніх парадигм та соціальних запитів.

У сучасному суспільстві XXI століття беззаперечними цінностями визнано саморозвиток, самоосвіту, самопроектування, самореалізацію та самоактуалізацію особистості, які стали підґрунтям нової парадигми в педагогіці.

Метою професійної педагогічної освіти є підготовка вчителя, здатного до постійного самонавчання, самовдосконалення й саморозвитку упродовж життя, який є творчою особистістю, що аналізує, апробує найраціональніші форми, методи, прийоми вирішення конкретних завдань навчання, виховання та розвитку особистості молодшого школяра, розуміє його потреби.

У дослідженнях, які присвячені вдосконаленню підготовки майбутніх учителів початкових класів, зазначається, що структура і зміст є складним утворенням, які передбачають досягнення певної мети: формування якостей і властивостей особистості, які визначають психологічну готовність до педагогічної діяльності, її спрямованість; оволодіння теоретичними знаннями про закономірності педагогічного процесу, форми та способи його організації; розвиток практичних умінь і навичок організації навчально-виховного процесу, керівництво ним у конкретних педагогічних умовах.

Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи має спиратися на принципи гуманізму, демократизації, компетентності, педагогічної творчості, проблемності, педагогічного саморозвитку.

З позицій дидактичних закономірностей зміст підготовки майбутніх учителів початкових класів буде повноцінним за умови його повноти, глибини, збалансованості конкретного й загального, завершеності, системності, гнучкості, оперативності, динамізму.

Зміст освіти можна характеризувати за його актуальністю, конкретизацією – висвітленням проблеми та її практичних та теоретичних аспектів, проблематизацією – обговоренням суперечливих та невирішених

питань, розглядом можливих варіантів вирішення проблеми та їх практичною значущістю, шляхами поповнення знань у процесі самоосвіти [1, с. 245].

До критеріїв оптимізації змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів на основі аналізу дидактичної літератури можна віднести наступні:

- цілісність змісту, що передбачає відображення в ньому вимог, які висуває суспільство в конкретно-історичних умовах свого розвитку до особистості педагога, охоплення основних напрямів концептуально-методологічних, психолого-педагогічних наук, практики і досвіду навчання, виховання та розвитку;

- реалізацію принципів педагогіки при визначенні обсягу, структуруванні змісту навчання, врахування психолого-педагогічних особливостей і закономірностей сучасних здобувачів вищої педагогічної освіти;

- раціональне структурування змісту, форм і методів, видів навчання в послідовності, наступності, поетапності курсової та міжкурсової підготовки;

- відповідність змісту рівневі навчально-професійних і пізнавальних можливостей, запитів і потреб студентів;

- відповідність використовуваної навчально-матеріальної, науково-методичної бази обов'язковому змістові освіти.

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів характеризується узгодженістю вивчення дисциплін за такими позиціями: розробка збалансованого плану вивчення дисциплін у часі й послідовності; єдність інтерпретації категоріально-понятійного апарату; наступність у формуванні дидактичних знань та умінь; структурне забезпечення оптимального поєднання теоретичного, емпіричного та прикладного застосування дидактичних знань та умінь студентів; змістова збалансованість дисциплін на основі ієрархічної послідовності засвоєння; чітка

структурованість навчальних дисциплін; поетапний та фазовий характер дидактичної підготовки.

Диференціація завдань передбачає виконання студентами роботи однакової за характером діяльності та різної за наявністю елементів знань, уявлень, понять про об'єкти і явища, зв'язки та залежності між ними.

Однією з основних передумов навчального процесу є структурування навчального матеріалу дисципліни на основі виділення змістових одиниць, засвоєння яких сприятливе для врахування індивідуально-типологічних особливостей студентів. На сучасному етапі педагогічної науки така позиція визначається побудовою логічної структури змісту навчального матеріалу дисципліни.

Зміст освіти визначається освітньо-професійними програмами підготовки фахівців з вищою освітою певних освітньо-кваліфікаційних рівнів, програмами навчальних дисциплін, структурно-логічною схемою підготовки та іншими нормативними документами й навчальною і навчально-методичною літературою.

Так, у Житомирському державному університеті імені Івана Франка професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів відбувається за освітньо-професійною програмами "Початкова освіта" бакалаврського рівня, "Початкова освіта та англійська мова" і "Початкова освіта та образотворче мистецтво" магістерського рівня.

Відповідно до соціальних запитів суспільства щодо підготовки майбутнього вчителя початкових класів, державного законодавства та вимог концепції Нової української школи освітньо-професійною програмою "Початкова освіта" бакалаврського рівня визначає *об'єктами вивчення* та діяльності цілісний педагогічний процес, зокрема, методичні системи навчання учнів початкової школи освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, а також психолого-педагогічні закономірності навчання, розвитку й виховання дітей молодшого шкільного віку.

Особливостями освітньо-професійної програми є: інтеграція теоретичної, методичної, науково-дослідницької та практичної фахової підготовки здобувачів вищої освіти, забезпечення їх індивідуальної освітньої траєкторії; спрямованість на розвиток критичного мислення, гнучких навичок (soft-skills). Її реалізація вимагає навчальної та виробничої практики в закладах загальної середньої освіти з метою набуття інтегральної, загальних та спеціальних фахових компетентностей[4].

Інтегральна компетентність вчителя початкових класів полягає у здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійно-педагогічній діяльності, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і передбачають застосування теоретичних положень і методів педагогіки, психології та фахових методик навчання й виховання учнів початкової школи.

До загальних компетентностей належать загальнонавчальна, інформаційно-аналітична, дослідницько-праксеологічна, комунікативна, громадська, етична, соціокультурна, компетентність міжособистісної взаємодії, адаптивна, рефлексивна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна, екологічна.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності вчителя початкових класів полягають у здатності дотримуватися вимог українського законодавства в освітній галузі, організації та проведення педагогічної діагностики, наукових досліджень, плануванні педагогічної діяльності, здійсненні освітнього процесу, організації взаємодії з батьками учнів, створенні здоров'язбережувального освітнього середовища, прагненні вчителя до постійного професійного та особистісного розвитку й самовдосконалення.

Таким чином, зміст професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів відповідно до вимог Нової української школи повинен визначатися соціальним замовленням суспільства до фахівця; дотриманням європейських вимог до складання навчальних планів підготовки бакалаврів

та магістрів із визначеною варіативною освітньою компонентою; реалізацією "вільної траєкторії" студента під час вивчення навчальних дисциплін; залученням до модернізації освітньо-професійних програм стейкхолдерів, випускників та здобувачів вищої освіти; активізацією участі студентів у неформальній освіті тощо.

Список використаної літератури

1. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта : системні дослідження : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 245.

2. Концепція розвитку педагогічної освіти.
URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105>(дата звернення: 06.03.2021).

3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 06.03.2021).

4. Освітня програма 013 Початкова освіта / Початкова освіта Бакалавр.
2020 рік. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/op/6/bachelor/2020/>(дата звернення: 07.03.2021)